Pierasyłka apłačana „ryčałtam“.

Цана асобнага нумару 15 гр.

№ 2. Вільня, субота 18 мая 1929 г. Год III.

РЭДАКЦЫЯ й АДМІНІСТРАЦЫЯ:
Вільня, Новы Сьвет. Тургельская 22 кв. 3.
ПАДПІСКА: на год . . . . 6 зал
„ паўгоду . . . 3 „
на 3 месяцы . . . 1 50 гр.
Заграніцу ўдвая даражэй.

НАРОД

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЕ СЯЛЯНСКАЕ ПАРТЫІ.

ЦАНА АБЕСТАК:
Перад тэкстам . . . . 20 гр.
Сярод тэксту . . . . . 25 гр.
і па тэксьце. . . . 15 гр.
за радок дробнага друку.

Выходзе 4 разы у месяц.

Сьв. † П.

Ян Тарчэўскі.

29-га сакавіка сёлета памёр Ян Тарчэўскі з Асінаўкі пад Ашмяной. Памёр яшчэ ў маладым веку, маючы толькі 46 год, захварэў двойчы на запаленьне лёгкіх, прасьле чаго схапілі пасьпешныя сухоты і за некалькі дзён згас у бальніцы ў Ашмяне.

Нябошчык Ян Тарчэўскі належа да першых беларускіх адраджэнцаў; ад 1905 году ён стаў на варце беларускіх гонеў як заўсёды сьвядомы рабачай у беларускім руху. Як сьвядомага Беларуса й дзеяча знаў Я. Тарчэўскага ўвесь Ашмянскі павет разам із утвораным нядаўна паветам Валожынскім; але знала яго й шыршае беларускае грамадзянства. З асобных мамэнтаў працы Я. Тарчэўскага ўспомнім некалькі нядаўніх. Гэтак асабліва карысная была ягоная праца беларуская ў Ашмяне ў 1920 г., калі там былі бальшавікі і калі некаторыя іншыя Беларусы ад іх прымушаны былі хавацца; знаходзілі яны схоў і ў самага Я. Тарчэўскага. У тым-жа 1920 і 21 годзе Я. Тарчэўскі загадуе Беларускай Кнігарняй у Ашмяне (была ля Жупранскай вул.), закладзенай Я. Станкевічам. У яго тады ў Кнігарні знаходзіла гасьцінны прыпынак беларускае вучыцелства цяперашніх Ашмянскага, Валожынскага і часткава Маладэчанскага павету. Вучыцелства гэтае прыяжджала ў розных справах да школьнага інспэктара, паміж іншым такжа па свой запрацаваны грош, каторы школьны інспэктар ня выплачаваў акуратна і наагул нягодна адносіўся да беларускага вучыцелства, як і да беларускіх школаў. У гэтым-жа часе ён ёсьць сябром Беларускай Народнай Партыі, папярэднiцы, цяперашнай Беларускай Сялянскай Партыі. У 1928 і 1929 г.г. ён падзьдзержуе Беларускі Гаспадарскі Зьвяз у Ашмяне, будучы ягоным сябром, і Беларускаю Кнігарню ў Ашмяне, закладзенаю Зьвязам у 1928 г.

Нябошчык Я. Тарчэўскі быў чуткі на людзкое гора, патрэбы, рад быў кожнаму памагчы ў бядзе.

Сьмерць Я. Тарчэўскага — гэта вялікая шкода для беларускай справы ў Ашмянскім павеце. Няма дзіва, што за дамавінай ягонай (хавалі 2 красавіка) ішла цэлая працэсыя ягоных сяброў, прыяцелеў і знаёмых. Ад Беларускага Гаспадарскага Зьвязу быў паложаны на магілу Я. Тарчэўскага вялікі вянок з надпісам „Сябру-Патрыёту Яну Тарчэўскаму ад Беларускага Гаспадарскага Зьвязу“. Надпіс на крыжы так сама зроблены пабеларуску. Пахавалі Я. Тарчэўскага на ашмянскім могільніку. Прасьле жалобных песьнеў над сьвежай магілай былі сказаны прамовы. Грам. Міхал Галяс сказаў прамову ад Беларускага Гаспадарскага Зьвязу; ён падчыркнуў у сваёй прамове працу Я, Тарчэўскага як беларускага грамадзяніна, прыяцеля й суседа. Пасол др. Я. Станкевіч сказаў гэт‘каю прамову:

„Паважаныя сябры й грамадзяне! мы спраўляем сягодня жалобнаю ўрачыстасьць: пахавалі дарагога чалавека дарагога ня толькі нам, але таксама ўсяму нашаму беларускаму Народу, усёй нашай Бацькаўшчыне Беларусі. Каго-ж запраўды мы пахавалі? У Евангельлі кажацца, што няма лепшай ахвяры, як тая, калі чалавек душу сваю аддасьць за бліжніх сваіх. „Душу сваю“— гэта значыцца жыцьцё сваё аддасьць за бліжніх сваіх. Бліжнімі нашымі ўсе людзі, але бліжшымі бліжнімі ёсьць наш народ. Дык-жэ нябошчык Ян Тарчэўскі быў тым чалавекам, каторы жыцьцё сваё пасьвяціў на працу дзеля свайго Народу ўпорна й безупынку на працягу блізка 30-ёх год. І трэба адцеміць, што праца гэтая была ня ў тыя часы, калі наш народ быў магутны й слаўны, калі аб ім ведаў і лічыўся зь ім увесь сьвет, але тады, калі гэты народ упаў, быў пакрыўджаны й паняволены, калі дурань і нягоднік зьдзекаваўся над гэтым народам, калі навет сам народ пачаў чурацца й стыдацца самога сябе. У тым, што ён працаваў для свайго народу у найцяжшаю часіну для гэтага народу, вялікшая заслуга сьв. памяці Яна Тарчэўскага.

Любоў бліжняга павінна выражацца ў добрых учынках на карысьць нашых бліжніх, а працуючы для свайго народу, мы гэтым самым працуем для ўсяе людзкасьці, тым балей, што пакрыўджаны й паняволены народ найбалей патрабуе працы й любові для сябе. Дык пасьвяціўшы сябе свйму народу, нябожчык гэтым самым споўніў Божы загад любові бліжняга і гэта яму бяссумлеву залічыцца такжа на тым сьвеце.

За гэтаю любоў і працу наш народ памяць аб нябожчыку вячне захавае ў сэрцы сваім“.

Прасьле пахову Беларускі Гаспадарскі Зьвяз арганізаваў жалобнаю акадэмію ў залі Народнага Тэатру ў Ашмяне.

На Акадэміі сказаў харошаю прамову, пранікнутаю гарачым пачуцьцём грам. Міхал Галас, а др. Я. Станкевіч прачытаў рэфэрат на тэму:

„Гісторыя народу, для каторага пасьвяціў жыцьцё сьв. п. Ян Тарчэўскі“. Канчаючы навейшай парой гісторыі Беларусі, рэфэрэнт адзначыў учасьцэ ў Беларускім Адраджэньню вялікіх сыноў Ашмяншчыны (Пр. Багушэвіч) і закончыў ізноў успамінам аб дзейнасьці беларускай Я. Тарчэўскага. „Нябожчык Я. Тарчэўскі—сказаў рэфэрэнт—не змарнаваў вялікага скарбу, любасьці свайго народу, скарбу ўложанага прыродай у душу кожнага чалавека, але гэты скарб разьвіў і ўдасканаліў. За гэта яму належыцца вялікая ўдзячнасьць ад цяпер і потым будучых“.

Народу на акадэміі была паўнюсенкая заля.

Соймавая прамова пасла д-ра Я. Станкевіча пры чытаньні буджэту Міністэрства Асьвіты й Вераў.

Высокі Сойме, стан беларускага школства за гэты год траха нічагусенкі не зьмяніўся. Аб яго катастрафічным палажэньню я гаманіў у мінулай сэсыі буджэтнай. Я сказаў тады, што запраўды беларускіх пачатковых школаў нямашака. І гэтак далей астаецца, бо беларускія школы маюць адчыняцца на аснове языковых уставаў, наўмысьля дзеля таго прыгатаваных, кад беларускіх школаў ня было. Языковыя ўставы даюць магчымасьць адміністрацыі зусім іх не выпаўняць. І запраўды гэтыя ўставы не выпаўняюцца. Адносіны інспэктароў, а часткава й старастаў, да беларускіх школаў такія, што гэная ўстава астаецца вылучне на паперы. Ня буду вылічаць усіх паступкаў школьнай адміністрацыі робленых, каб не дапусьціць да адчыненьня беларускіх пачатковых школаў; яны вельмі добра ведамы Сойму. Так сама адносіны ўлады да беларускіх прыватных школаў прынцыпіяльна благія. Мы мелі магчымасьць у некаторых мясцох старацца аб адчыненьню беларускіх прыватных школаў на кошт мясцовага насяленьня альбо арганізацыі. Вось-жа аказалася, што вельмі цяжка, траха немагчыма, адчыніць навет прыватнаю пачаткаваю школу зь беларускаю моваю вучэньня з прычыны надзвычайных перашкодаў. Наўперад ня прыймаюць памяшчэньня пад школу, хоць-бы яно было лепшае, як у школах урадовых. Далей робяцца перашкоды пры зацьверджаньню вучыцялёў.

Што датычыцца сярэдніх школаў, дык толькі тое настала лепшае, што Беларуская Гімназыя ў Вільні дастала правы публічнасьці, але, на жаль вучыцельская сэмінарыя, каторай так патрабуем і каторай 3 міліённы беларускі народ у Польшчы дагэтуль ня мае, вучыцельская сэмінарыя не адчынена. На колькі можна судзіць з адносінаў улады да адчыненьня гэтае сэмінарыі, дык беларуская вучыцельская сэмінарыя можа быць адчынена за год, а можа й зусім ня быць адчынена. Замест сэмінарыі, пакуль што маюць быць курсы для будучых вучыцялёў беларускіх школаў, але гэныя курсы так сама няма ведама чаму маюць быць адчынены ў Кракаве, пры тым-жа на тых курсах, што дагэтуль былі ў Кракаве, беларуская мова й літаратура і наагул беларусаведа ня прыймаліся пад увагу; гэта курсы агульна-асьветныя і зусім няпрытарнаваныя да вымаганьнеў беларускага школства. Дзіўна, што й цяпер курсы будуць не на беларускіх землях, але ў Кракаве.

Што да вышшых школаў, дык іх зусім ня маем, навет няма выкладаў беларускае мовы й літаратуры у Віленскім ўнівэрсытэце. Беларускія студэнты мусяць вучыцца навукова беларускай мовы паводле таго, як выкладаюць у Пецярбурзе або Маскве.

Паважаныя панове, справа беларускага школства, як яна стаіць дагэтуль, компромітуе польскаю ўладу і польскае гаспадарства. Павіннасьцяй ёсьць яе направіць. Чаму маўчаць тыя паслы Беларусы, што выбраны на польскіх сьпісках? Чаму маўчаць і паслы Палякі, выбраныя зь беларускіх земляў. (Голас на лавах „Пяста“: Няма землеў беларускіх, ёсьць землі польскія). Ёсьць землі беларускія, Вашэці іх нямашака, а мне землі беларускія ёсьць і будуць. У часе выбараў Беспартыйны Блёк Супрацаўніцтва з Урадам абяцаў, што асабліва заапякуецца беларускім школствам. Цяпер аб гэтым няма зусім гутаркі.

Паўтараю: датуль ня будзе справядлівасьці беларускаму народу, датуль ня будзе разьвязана справа беларускага школства, пакуль існуюць дагэтулешнія языковыя ўставы, прынятыя дзеля таго, каб беларускіх школаў ня было. Дагэтулешняе палажэньне зусім немагчымае. Аб гэтым ведае грамадзянства зь беларускіх земляў. Нажаль, мне здаецца, што дагэтулешнія ўрады і наагул польскае грамадзянства далёка ад зразумленьня гэтае справы.

Д‘ювэй радзе Польшчы абмежыць выдаткі на пашырэньне гаспадарсьцьвенай маемасьці і зьменшыць пядаткі.

Амэрыканскі фінансавы райца ў Польшчы, Д‘ювэй зрабіў справаздачу аб польскай гаспадарцы за першаю чэцьверць сёлетняга году. Перш, чымся гэная справаздача пакажацца цэлая ў друку, польская газэта „Express Poranny“ з дн. 7 мая сёл. надрукавала частку яе. За польскай газэтай і мы падамо гэтыя цікаўныя рады амэрыканскага эканомістага, з каторым прымушана лічыцца польская гаспадарская палітыка.

Інвэстыцыйнага капіталу ў новым польскім гаспадарсьцьве—піша Д'ювэй—траха ня было, а адзіны ўрад

дзякуючы сваёй падаткавай уладзе

маючы грошы, мусіў із польшчай дастаных фундушаў аддаляць ня толькі сьляды зьністожаньняў і пашыраць манаполі ды прадпрыемствы, дастаныя ў спадчыне пераважна па гаспадарствах, што падзялілі калісь даўнейшаю Польшчу, але й пазычаць беспасярэдне прыватным прадпрыемствам.

Гаспадарсьцьвенных даўгоў мае цяперака Польшча 460 міл. даляроў або каля

15 даляроў на кажнага чалавека (лічачы, ведама, жанок і дзяцей).

Агульная сума даўгаручных (даўгатэрміновых) пазыкаў за 10 год незалежнасьці Польшчы дайшла да 461 міл. 500 тысячаў даляраў.

Каб супакоіць найпільнейшыя патрэбы гаспадарскай адбудовы, ўрад мусіў разьвіваць падаткавую сыстэму так борзда, што некаторыя групы насяленьня звыш меры ападаткаваныя. Ад 1926 г. прыбытак у буджэце перавышаў выдаткі. Але

развой гаспадарсьцьвенай гаспадаркі ладне выперадзіў рост гандлю, прамыслу й земляробства.

З прычыны ваенных зьністажэньняў Польшча асталася зь вельмі нестачай колькасьцяй капіталаў, прамысловы й зваротны капітал праглынулі валікаю часьць заробкавых прыбыткаў. У рэзультаце ў гандлі й прамысьле асталося недаволі запасаў, а нястача зваротных капіталаў такая вялікая, што найменшае зьменшаньне тэмпу зваротнаў з прычынаў атмосфэрычных ці іншых прычынаў як ра рост апротэстованых вэксалёў, падвышэньне процэнту і імкненьне да прадаўжаньня вэксальных тэрмінаў.

Трывалкасьць запасу дэвізаў і золата

нягледзячы на ад'емны біланс была магчымай толькі дзякуючы загранічным пазыкам, каторых у 1928 г. прыйшло ў суме каля 272 міл. 500 тыс. зал. ды каротскарочным забавязаньням загранічным, каторых, па адыйме загранічных належнасьцей, было пэтто каля 336 міл. зал. З гэтае сумы 259 міл. зал. платныя ў межах трох месяцаў або каротшых і калі-б іх усе аддаць, запасы золата й дэвізаў зьменшыліся-б да 59 проц., калі-б стан банкнотаў і як га платных забавязаньняў астаўся бязь зьмены. Стан рэзэрваў Польскага Банку сьведча, праўда, аб сталасьці валюты, але адначасна паказуе ў як малой меры прамысл і гандаль мог карыстацца з крэдытнага запасу гаспадарства.

Нястачу зваротнага капіталу і запасаў у прамысьле адчувае ўсё гаспадарскае жыцьцё Польшчы, бо гандаль і прамысл змушаны звыш меры карыстацца банкавымі пазыкамі. Расьце тады вышыня процэнтаў і павялічуюцца гандлёвыя кошты ня толькі ў прамысьле, але так сама і ў земляробстве.

Далей Д'ювэй радзе, каб пры ўкладаньню буджэтаў асобныя міністэрствы разглядалі інвэстыцыйныя пазыцыі не з таго гледзішча, *што* можа быць споўнена гаспадарствам, але што ёсьць канечне патрэбнае дзеля агульнага дабра. Як прыклад можна ўзяць зялезныя дарогі. Чысты прыбытак зялезных дарогаў за апошні скарбовы год быў 20 міл. даляроў із гакам, з чаго большасьць аддадзена на інвэстыцыі. У будучыні было-б правільным, каб пералічаць гэты

чысты прыбытак у агульныя прыбыткі гаспадарства,

а на пакрыцьцё дадаткавых інвэстыцыяў зялезнадарожных пазычаць на сусьветным рынку, бо гэткім способам цяжары зьвязаныя з пазыкаю, зробленаю на 30—35 год, абцяжваць будуць дарогай амортызацыйных сплатаў і будучыя пакаленьні, каторых адноль каза зь цяперашнімі будуць карыстацца з услугаў гэтых дарогаў.

Абмежаньні ў урадовай палітыцы інвэстыцыйнай

зьменшылі-б патрэбы ўраду ў прыбытках і дазволілі-б папрявіць падаткавую сыстэму. Ё, праўда, пагляд, што калі ўрад абмежыць свае інвэстыцыі, настане рост безрабоцьця. Сталася-б запраўды так, каб ня зьменшыць падаткаў. Але ў усіх гаспадарствах устаноўлена, што зьменшаньне падаткаў гэтак памагае развою прамыслу і прыватнай ініцыятывы, што безрабоцьце борзда зьмяншаецца, тады як наадварот вялікія падаткі прычыняюць гаспадарскі сьціск і павялічаюць гэтае зло.

Напасьледак Д'ювэй радзе

прысьпяшыць рэформу падаткавай сыстэмы.

Прыкл. зваротны падатак абцяжвае вельмі прамысл і гандаль і выглядае несправядлівым. Памалу разьвіваецца падатак ад чыстага прыбытку.

Ад Рэдакцыі: Калі польскі ўрад згодзіцца з гэтымі радамі Д'ювэевымі, дык зьменшацца інвэстыцыі і зьменшыцца падатак ад прамыслу й гандлю, але падатак із зямлі яшчэ можа быць павялічаны, бо Д'ювэй, выходзячы з разьвітага амэрыканскага земляробства, не разьбіраецца ў нашым земляробстве асталым.

Учасьце Беларусаў, Ліцьвінаў і Украінцаў на апошнім Агульным Сходзе Братняе Помачы пры Віленскім Унівэрсытэце.

„Братняя Помач Польскай Акадэмічнай Моладзі пры У. С. Б. ў Вільні" ёсьць інстытуцыяй узаемнае помачы, да якой належаць, з выняткам Жыдоў, усе студэнты віленскага ўнівэрсытэту, у гэтай лічбе Беларусы, Ліцьвіны і Украінцы. З другога боку назоў арганізацыі як „польскай" ёсьць у супярэчнасьці із станам фактычным і крыўдзіць моцна апошніх. Восьжа, каб усьцярэчыся ад гэтага, студэнскія зьвязы: беларускі, літоўскі й украінскі падалі Ўраду „Братняе Помачы" прапазыцыю з дамаганьням выкінуць назоў „польскі", якая (прапазыцыя) і была пастаўлена на парадку дня агульнае надзвычайнае зборкі „Братняе Помачы" дня 9 мая сёл. Тыя, што падалі гэтаю прапазыцыю верылі, што польскае студэнства віленскага ўнівэрсытэту пойдзе на сустрэчу іхнім дамаганьнем, каторыя ў сваёй істоце былі зусім справядлівыя. Аднак аказалася зусім наадварот. Падчас сходу старшыня Кола Праўнікаў Турла падаў прапазыцыю аб зьнясці з парадку дня прапазыцыю меншасьцяў у справе вышэйўспомненых зьменаў статуту, якая і была прынята 598 галасамі, процiў 269. У выніку ўсяго гэтага студэнты Беларусы, Ліцьвіны і Украінцы на знак протэсту пакінулі залю зборкі.

Ул. Ст. РЭЙМОНТ.

АБАРОНА ЗЯМЛІ

(Глянь № 1 „Народу" з с. г.).

Тыя дні ад Божага Цела да нядзелі не прайшлі лёгка Мацею, Рыгору і іхнім сябрам,—бо Мацей перарваў работу ля Сталюковай хаты, а іншыя таксама пакінулі свае занятк і цэлымі днямі й вечарамі хадзілі па хатах пасобку і падбучалі народ проці Немцаў, заклікаючы праганяць іх із Падлесься.

Карчмар із свайго боку не шкадаваў намоваў, а як трэба было на ўпорных, дык і частаваў і на пявер даваў, але справа не скранулася зь месца; старшыя скрабалі патыліцы, уздыхалі цяжка і, не адважваючыся на жадны бок, азіраліся на іншых і на жанок, каторыя, як адна, ані слухаць не хацелі аб выступленьню проці Немцаў.

— Але! што ім удум прыйшло! Мала яшчэ стратаў із прычыны лесу?.. яшчэ аднаго не адсядзілі, а на новаю адседку хочуць зарабіць!—крычэлі, а Старасьціха, звычайна ціхая, ажно з памялом кінулася на Рыгора.

— Як будзеш прынукаць да новага бунту, дык стражнікам удам! Гультаі, рабіць ім ня хочацца, адно праходжаваліся-б—раскрычэлася перад хатай.

А Балцарчыха крыкнула на Мацея:

— Сабакі на вас паспушчаю, дзяньгубы! Вару прыгатую!

Усе станоўка былі проці намоваў, глухія на выясьненьні й просьбы, ані прыступіцца было да іхняга розуму; закрычэлі кожнага, а не адна ўжо й загаласіла.

— Ня пушчу свайго! За вопратку ўчаплюся, а хоць-бы мне ногі абрэзалі, а ня пушчу!.. Даволі мы ўжо набядаваліся!..

— А каб вас, сьлепанды, маланка спаліла! — кляў Мацей. Бы сарокі на дождж крычаць і крычаць. Гэта-ж цялё барджэй зразумее людзкую мову, як баба разумныя словы! — лаіўся, глыбака зьбезахвочаны.

— Пакінь, Рыгору, ім ня ўмовіш, трэба кожнаю набіць або каб твая была, то тады цябе можа паслухае—жаліўся смутне.

— Такія яны ўжо, што сілком із імі нічога ня зробіш: начай трэба падыйсьці; не пярэчыць, быццам згаджацца, а памалу на свой бок перацягаваць.

Выясьняў гэтак Рыгор, не адступаючы ад справы, бо хоць сам быў спачатку проці, але як адно разважыў, што начай немагчыма, усёй душой ёй аддаўся.

Дзяцюк ён быў цьвёрды, упорны, а за што адно возьмецца, мусіць дапяць, хоць-бы там няма ведама што перашкаджала; гэтак і цяпер на нішто не зважаў: зачынялі яму дзьверы перад носам — пераз вокны гутарыў; жанкі яму пастрашалі—не злазаўся, калі было трэба—згаджаўся, у іншай аб дзяцёх пытаўся і парадкі пахваліў, ажно, напасьледак сказаў сваё, не ўдалося—ішоў далей. Цэлыя два дні поўна яго было на сяле, у хатах, па гародах, у палі навет ішоў і, загаваруючы зь людзьмі аб тым і сім, сваё ім даводзіў, а тым, што не адразу цемілі, кійком рысаваў на зямлі Падлесься палі, паказаваў дзялянкі і цярпліва выясьняў карысьці кожнага.

Але дарма былі-б усе іхнія стараньні, каб ня помач Рохава. Неяк у сыботу па палудні, зразумейшы, што сяла не скрануць, пазвалі яны Роха*) ў тую Барынаву і прызналіся яму: баяліся, што ім будзе праціўны.

Але Рох падумаў каротка і кажа:

*) Рох — набожны чалавек у повесьці Рэймантавай, меў ён вялікі ўплыў у сяле.

— Разбойніцкі гэта спосаб, але як на іншы няма ўжо калі, дык памагу вам ахвотна.

І зараз пайшоў на гароды да пробарштва, сядзячага ля паробка, косячага канюшыну, каторы потым расказваў, як зразу ксёндз заславаўся на Роха, крычаў затыкаў вушы і слухаць навет не хацеў, але потым сеў абодва на мяжы і доўга аб чымсь радзіліся. Відаць Рох яго перакапаў, бо зьмяркаўшым, калі людзі пачалі варочацца з палёў, пробарш пайшоў на сяло і, быццам праходжуючыся, заглядаў у сялібы, пытаўся аб гаспадарцы, а галоўна із жанкамі гамоніў а, напасьледак, кожнаму асобна й ціха казаў:

— Дзяцюкі дабра хочуць. Трэба сьпяшацца, пакуль яшчэ пара. Зрабеце сваё, дык я ўжо паеду да пана і буду яго ўмаўляць.

Просьле гэтага жанкі ўжо не працівіліся, а гаспадары пачалі выводзіць, што калі ксёндз заахвочуе, дык значыца варта гэтак зрабіць.

Яшчэ ўвесь вечар радзіліся, але ўжо наравіцы ў нядзелю ўсе згадзіліся на адно.

Маніліся ісьці па нешпары ды з Рохам на чале, каб мог гаманіці із Немцамі паіхняму.

Дыкжэ гэта цяпер Рох абяцаў дзяцюком; яны адыйшлі, пакрыкуючы радасна; ён сядзеў на Барынавым ганку, перабіраючы зярняты ражанца і штось думаючы.

Каваль стаяў ля ганку і загаманіў голасна да Роха:

— Мацей расказуе, што іх павядзіцё на Немцаў...

— Прасілі, дык і пайду зь імі да сусядоў — сказаў з націскам.

— Новаю турму сабе гатуюць. Абласаваліся мужыкі на пану і думаюць, што як ізноў пойдуць грумадой, зь кіямі й крыкам, дык Немцы спалохаюцца і Падлесься ня купяць.

Выдавецтва Беларускае Сялянскае Партыі. Вільня, Друкарня „РАХ", Сьвята-Ігнатаўская вул. № 5. Рэдактар Б. Станкевіч.